Rudeninio sodinimo vajuje karaliauja daugiamečiai augalai

Irma DUBOVIČIENĖ
ŪP korespondentė

Sodinimo tradicija neslopsta. Ji kasmet sugrįžta su dar didesne aistra. Tai patvirtina rudeninių mugių gausa. Augalų daugintojai pastebi, kad keičiasi ir pirkėjai. Naudingaisiais ir dekoratyviniais augalais domisi vis daugiau jaunų žmonių. Kas dabar turi didesnę paklausą? Užsukome į augalų mugę „VikoFlora 2022. Ruduo", savaitgalį šurmuliavusią prie pat Vilniaus, Buivydiškėse.

Sodinimo aistra neslopsta - tai patvirtina per Lietuvą besiritančių rudeninių mugių banga.

Egzaminavo permainingas sezonas

Šiųmetis permainingas sezonas egzaminavo ir augalus, ir augintojus. Apie tai įdomu pasikalbėti su tradicinės augalų mugės sumanytoju, Vilniaus kolegijos (VIKO) dekoratyvinių augalų ir želdinimo centro „VikoFlora" vadovu Tomu Čižoku.

„Kuo toliau, tuo darosi įdomiau", – sako jis apie praėjusį permainingą sezoną. Ilgą šaltą pavasarį, kai visi augalai buvo lyg sustingę ir išsigandę, pakeitė liūtys. Birželio naktys vėl buvo šaltos, su rūkais – pomidorai šiltnamiuose pradėjo juoduoti, sirgti kaip rudenį. Tuomet staiga prasidėjo karščiai, augalams vėl teko naujai adaptuotis. Išvada viena – turime išmokti prisitaikyti prie kintančių sąlygų, rinktis užmirkimui ir kaitrai atsparesnius augalus. Dekoratyvinėje zonoje patikimesni, atsparesni daugiamečiai augalai. Nors ir jiems sekėsi nevienodai gerai. Nelabai patiko ši vasara rudeniniams astrams – jie sirgo miltlige, apačia dėl drėgmės pertekliaus rudavo. Tikroji miltligė pažeidė ir flioksus. „Tai lyja, tai karšta – idealios sąlygos miltligei plisti", – pastebi „Ūkininko patarėjo" pašnekovas.

Per karščius žmonės skundėsi, kad nurudavo hortenzijų žiedynai. Pasak „VikoFlora" vadovo, yra veislių, kurios netoleruoja didelių karščių, tačiau labiausiai žiedų grožiui pakenkė netinkamas laistymas. Per karščius negalima laistyti vidury dienos ir pilti šalto vandens ant žiedų. Ekspertas siūlo ateičiai įsidėmėti, kad hortenzijas per karščius reikia laistyti anksti ryte arba vėlai vakare, vandenį pilti ant šaknų. Laistant vakare, jei vanduo šiltas, galima lieti ant žiedų – sugers reikiamą drėgmės kiekį. Parudusius žiedynus pašnekovas pataria išskinti, kad augalas neeikvotų energijos, daugiau mitybinių medžiagų liktų sveikiesiems žiedynams. O žiemai derėtų iškirpti visus – apsnigti žiedynai gal ir gražu, bet sniegas laužo, traumuoja augalą. Rudenį taip pat pravartu patręšti fosforo, šiek tiek kalio trąšomis. Fosforas padeda formuoti pumpurus, augalui teikia tvirtumo. Žinoma, šiuo metu jokiu būdu netinka azoto trąšos.

Pagyrimo nusipelnė varpiniai

Pasak T. Čižoko, permainingo sezono egzaminus puikiai atlaikė varpiniai augalai. Vieni jų yra miskantai. Jie ypatingi tuo, kad labai gražiai atrodo žiemą, maloniai šnara. Nukirpti galima anksti pavasarį, o jei želdyne neketinama lankytis – prieš žiemą. Miskantai atželia šiek tiek vėliau negu kiti varpiniai augalai, kaip antai lendrūnai. Miskantų labai didelė įvairovė, jų yra skirtingų spalvų ir formų, faktūros. „Miskantas 'Memory' nuo savo svorio net nulinksta, atrodo tarsi kaskados", – veislę išskirtiniais žiedynais pamini VIKO dekoratyvinių augalų ir želdinimo centro vadovas. Pasak jo, pas mus gerai jaučiasi visi miskantai, bet yra keletas veislių, kurios nesužydi – per vėsu: 'Morning Light', kartais 'Adagio'. Ne mažiau nei žiedynai įspūdinga miskantų lapija. Lapai platesni ir siauresni, baltu viduriuku, dryžuoti – įvairiausi. Želdynuose įvairiai panaudojami aukštaūgiai miskantai, jų veislių – labai daug. Šie varpiniai augalai gali būti sodinami kaip laikina užtvara. „Vien lapija metro aukščio, o dar iškyla žiedynai – sudaro ažurinę užsklandą", – apie dar vieną miskantų pritaikymą užsimena, jų universalumą giria ekspertas. Dekoratyvios užtvaros gali šnarėti ties kaimyno sklypu ar prie pažintinio tako pamiškėje, kur vaikšto žmonės.

Pačios didžiausios vynuogės – nebūtinai gardžiausios.

Nužydėjusių gėlių dekoratyvumas

Mugės šeimininko T. Čižoko patarimų skrynelė – neišsenkanti. Įdomu pasiklausyti ir kitų profesionalų. Rūpestingai atrinktos rūšys ir veislės, kiekvienas su didele atida padaugintas augalėlis jiems – tarsi vaikai.

Jolanta Stasiulionienė (medelynas „Miško krautuvėlė", Kauno r.) taip ir sako: „Man augalai kaip vaikai." Perleisdama savo augintinį klientui, ji taip detaliai ir vaizdingai viską nupasakoja apie sodinimą bei priežiūrą, kad susidomėję pasiklausyti sustoja ir kiti žmonės. Dekoratyvinius žolinius augalus dauginantis medelynas turi savitą stilių. Kolekcijos žvaigždės yra tokie augalai, kurie ir nužydėję ilgiau išlieka dekoratyvūs, po pirmųjų šalnų nesubliūkšta. Taip tarsi tęsiasi antrinis žydėjimas.

„Reikia sugebėti pamatyti ilgesnį augalo grožį. Kodėl tik raudona, mėlyna spalvos?" – apie modernesnę grožio sampratą kalba augintoja. Ankščiau manyta, kad nužydėjo ir nebegražu – reikia žiedyną šalinti. Dabar kitoks požiūris. Gražios yra ir šiaudo, ir ruda, ir juoda spalvos. Vėlai rudenį turime kitokią nei vasarą spalvų gamą. Čia pat ir pavyzdžiai. Nužydėjusių monardų bumbuliukai dar ilgai laikysis lapams nukritus. O štai vis dar dekoratyvi notra 'Hummelo', plačiai naudojama natūralistiniuose želdynuose; skrotele augantys augalo lapai ir dabar gražiai dengia žemę. Nužydėjusių astilbių (kininė astilbė 'Pumila', arendso astilbė 'Brautschleier') žiedynai tinka net sausoms puokštėms. Po žydėjimo ilgai dekoratyvios išlieka saulainės, ką jau kalbėti apie bandrenius.

Profesionalė džiaugiasi vienu paskutinių atradimų – didžiąja rudbekija. Žiedynas iškyla iki 200 cm, o po žydėjimo liekantis viduriukas atrodo tarsi ore pakibęs šokolado gabaliukas. Jis tvirtai laikosi iki pavasario, nepaprastai įdomiai atrodo žiemą, kai apsidengia šerkšnu. J. Stasiulionienė tokį išraiškingą augalą rekomenduoja sodinti derinyje su žolynais. Perspėja, kad įdomių augalų gėlynuose reikia nedaug – 6–10 kv. m ploteliui užtektų vieno augalo. Žinoma, augalų dauginimo ūkyje svarbu ne estetika, galioja kitos taisyklės. „Miško krautuvėlėje" augaliukai auginami vazonėliuose žiūrint, kad nebūtų per daug saulės ar drėgmės. Žiemai visi glaudžiai išsirikiuoja lysvėse, o pavasarį prasidės dauginimo darbai. Rudbekija, apie kurią ką tik kalbėjome, bus nukirpta, šaknys kruopščiai nuvalytos, kartu pašalinant ir apmirusias šaknis. Tuomet keras bus padalytas. Apie šią svarbią darbo dalį augintoja pasakoja taip: „Visada pirmenybė – šaknų atjauninimas. Kuo daugiau jaunų šaknų priauga, tuo daugiau priauga ir gražios, sveikos antžeminės dalies. Nereikia bijoti šaknų patrumpinti, jų paruošimas suteikia augalui grožio, stiprybės."

Sezonas buvo gal ne pats sėkmingiausias, tačiau vaisių uždėrėjo.

Saldžiavaisiai šermukšniai stebina skonių ir spalvų įvairove.

Jolanta Stasiulionienė: nužydėjusi didžioji rudbekija išlieka dekoratyvi iki pat pavasario.

Jolanta Čuprinska mėgsta ramių spalvų, subtilesnių formų daugiametes gėles, kaip antai vingriai.

Vidas Vaitiekūnas nesitiki sulaukti vynuogininkystės proveržio Lietuvoje.

Mugės šeimininkas Tomas Čižokas negailėjo gerų žodžių miskantams - jie ir atsparūs, ir universaliai pritaikomi.

Žmonės klausia: ką turite naujo?

Tokia taisyklė kiekviename versle – atsinaujinti. Augalų dauginimo ūkių šeimininkai tai daro su malonumu, o nauji augalai į jų kolekcijas atkeliauja įvairiais keliais: keičiantis mugėse ir iš tolimesnių kraštų. Nuolatiniai klientai jau žino asortimentą ir atvykę į kitą mugę klausinėja: „O ką turite naujo?" Tai nestebina Jolantos Čuprinskos, kurios ūkis ankščiau buvo Vilniaus rajone, o dabar patekęs jau į miesto ribas. Žmonės kaskart ieško vis kitų augalų, nes konkrečioje vietoje vyksta atranka. Kas ankščiau pasodinta – netiko ar nepatiko. Mugės dalyvė pastebi, kad noro sodinti banga yra pakilusi jaunimo tarpe. Yra jaunų žmonių, kurie jau nusimano apie augalus, bet daugiau tokių, kurie domisi, klausinėja. Labiau pageidauja naudingųjų augalų – prieskoninių, braškių, žemuogių.

„Nori auginti kad ir mažiausiame žemės lopinėlyje, balkonuose. Tai ypač pasijuto per koronavirusо pandemiją. Stebėjausi, kaip visi pradėjo sodinti. Klausia, ar galima vazonuose. Viską galima auginti vazonuose, tik reikia parinkti tinkamą dydį, juos apšiltinti. Kiekvieno poreikį galima patenkinti", – pastebėjimais dalijasi vilnietė. Jos augalų dauginimo ūkis prasidėjo nuo levandų, kurios iki šiol yra vienos svarbiausių. Gaminami hidrolatai, mugėms ruošiami aromatingieji maišeliai, puokštelės. Darbo yra per visą žiemą. Tačiau dauginamų daugiamečių gėlių asortimentas labai išsiplėtė. „Visi mano augalėliai smulkūs, lapeliai ir žiedeliai taip pat. Nėra ryškiai geltonų ar raudonų, vyrauja ramios spalvos", – apie savo pasirinkimą pasakoja augintoja. Ji mėgsta senovines gėles, kurios selekcininkų dėka sugrįžo naujomis veislėmis. Vėl populiarūs astrai, bijūnai. Nesudėtinga priežiūra, atsparumu ligoms ir kenkėjams taip pat išsiskiria bei itin paklausios yra astrancijos. O pačiai J. Čuprinskai vienos įdomiausių gėlių yra vingiriai – sparnuotieji, sinavadlapiai.

Vilnietė augaliukus augina grunte, o iki mugės likus 2–3 savaitėms persodina į vazonėlius, kad prigytų. Kiekvienam pirkėjui geriausia reklama ir orientyras turėtų būti sąlyga, kad augalai išauginti mūsų sąlygomis, patikrinti. Patikros etapas užtrunka. J. Čuprinska pasakoja, kad iš tarptautinių mugių parsivežtus augalus pirmaisiais metais dengė, stebėjo. Antraisiais metais – daugino, žiemai nedengė. Kas išlieka mūsų sąlygomis – tą verta dauginti.

Raibsta akys nuo sodo augalų įvairovės

Ruduo – geriausias metas sodinti sodo augalus, o nuo jų pasiūlos raibsta akys. Kaip išsirinkti iš tokios gausybės? Rimantas Stankūnas („RŠ medelynas", Joniškio r.) pastebi, kad daug kas ateina su sąrašiukais pagal tai, ką girdėjo televizijos laidose. Bene du dešimtmečius medelyną puoselėjantis pašnekovas mano, kad tai nėra geras būdas, juolab kad per televiziją gali išgirsti ir prieštaringų patarimų. Pavyzdžiui, vienais metais rekomenduoja rinktis tik vazonuose išaugintus sodmenis, o kitais – jokiu būdu ne vazonuose, nes juose šaknys susisukusios.

Sodininkas pastebi kitą paplitusią ydą, kurią palaiko, deja, ir nemažai sodmenų pardavėjų. Tai pradedančiųjų sodininkų mėgėjų klaidingas įsivaizdavimas, kad turimuose 3 kv. m galima prisodinti 10 skirtingų rūšių vaismedžių ir užsiauginti įvairiausių vaisių, uogų. Tereikia pasisodinti kolonines formas. Po kelerių metų bus šabakštynas, o ne rojaus sodas, mat kolininės yra tik obelys. „Kolininės kriaušės – tik dekoratyvinės, dėl grožio. Koloniniai persikai, abrikosai, trešnės, vyšnios – iš fantastikos srities. Tačiau prekyba jomis vyksta pilnu tempu", – pašnekovui pikta, kad vyksta nesąžininga prekyba pelnantis iš nepatyrusių žmonių. Deja, per tas pačias populiarias televizijos laidas apie tai – nė žodžio. Visi žino, bet nutyli... Koloninių vaismedžių sodinukų ieškantiems žmonėms R. Stankūnas patartų pardavėjo paprašyti parodyti, kaip tas vaismedis atrodo užaugęs. Augintojas tvirtina, kad reikia ne klausytis įvairiausių patarimų, o pasikliauti savo poreikiais ir skoniu. Reikėtų atvažiuoti į medelyną pasižiūrėti, paragauti. Tada sodinti tai, kas patiko.

Vien šermukšnių kokia įvairovė

Stankūnų medelyne vien šermukšnių daugiau kaip 60 rūšių, 10 veislių. Atrinktų rūšių ir veislių šermukšnių obuoliukų paragavę žmonės stebisi skonių įvairove ir tuo, kad nėra jokio kartumo. Šermukšnio ir juodavaisės aronijos hibridas 'Likiornaja' nokina aronijas primenančios spalvos ir skonio vaisius. Visai kitokiomis spalvomis ir skoniais išsiskiria šermukšnio ir gudobelės hibridas 'Granatnaja', kriaušės ir obels hibridas 'Burka', saldžiavaisės Nevežino grupės veislės.

Šermukšnių vaisiai sukaupia daug įvairių vitaminų, ypač – vitamino C, jie yra tikras polivitaminų šaltinis. O kur dar kitos biologiškai aktyvios medžiagos. Patekti į populiariausių vaismedžių dešimtuką šermukšniai nusipelno ir dėl to, kad obuoliukai yra gardūs švieži, tinka įvairiai perdirbti. Šermukšnių uogienė, vynas – tai klasika, tačiau galima pagaminti ir kur kas įvairesnių produktų. Norėdamas į tai atkreipti dėmesį R. Stankūnas į muges atsiveža namie paruoštų pagardų. Jie gali būti su aitriosiomis paprikomis ar kitokiais pikantiškais priedais.

Augintojas viliasi, kad ilgainiui šermukšniai išplis soduose. Sodininkai mėgėjai mielai įsigyja po vaismedį kitą. Atsiradus europinėms išmokoms, plinta ir versliniai šermukšnynai, tačiau itin didelė retenybė, kad tokie naujieji ūkininkai vietos medelynui teiktų užsakymą išauginti sodmenų. Pasak R. Stankūno, paprastai nori kelių šimtų sodinukų šiandien pat. „Nežinau, kokiais keliais gauna. Sodina laukinius – galvoja, gal paskui paskiepys", – profesionalas stebisi keistais versliniais sodais, veisiamais vien dėl išmokų. Kai pradeda derėti nepaskiepyti šermukšniai, vaisių nėra kur dėti, medžius tenka rauti...

Sąžiningo augintojo – sąžiningi patarimai

Save gerbiantis patyręs augintojas pirkėjui makaronų ant ausų nekabina. Neseka pasakų, kad gali parduoti koloninę trešnę ar Lietuvoje fantastiškai derės pietietiška vynuogių veislė. Kaip tik dėl vynuogių kekių stabteliu prie Vido Vaitiekūno (Vaitiekūnų medelynas, Kauno r.), nors atvežtų sodo augalų įvairovė yra milžiniška: pradedant geltonžiede sedula, kuri pavasarį sode pražysta pirmoji, ir užbaigiant juoduogiu šilkmedžiu, kuris į sodų žydėjimo šventę ateina paskutinis. Žvilgsnį patraukia vynuogių kekės. Šeimininkas siūlo paragauti uogų ir neslepia: saldžiausios yra ne pačios didžiosios. Vynuogių nokimui pritrūko saulės – jei bobų vasara bus gera, uogos dar įgis saldumo. Keletas dešimčių vynuogių veislių Vaitiekūnų ūkyje auga lauke, prieš žiemą – dengiamos. Tam tinka įvairios medžiagos: agroplėvelė, eglišakiai, mulčias. Patyręs vynuogininkas šiek tiek skeptiškai žvelgia į Lietuvoje žadamą vynuogininkystės suklestėjimą. Juk vynmedis yra lepus, ligoms ir kenkėjams neatsparus augalas, jį reikia purkšti bene daugiausia iš visų sodo augalų, o vynmedžiams registruotų pesticidų neturime.

Viržiai anksčiau laikyti kapinių gėlėmis, tačiau spalvų įvairovė keičia paskirtį.

Vingiris.

Autorės nuotraukos